

Sociálno-historické dôvody ustálenia inštitútu zodpovednosti „hostinských“ a jeho súčasný právno-politický a ekonomický kontext existencie¹

Socio-historical Factors for Establishing the Institute of Innkeepers' Liability and Its Current Legal and Economic Context of Existence

Marianna Novotná

Abstract: *Liability legal relations arising between the operator of the lodging services and his/her guests the subject of which are the guests' belongings brought to the lodging facility belong also thanks to their deep historic roots of regulation to the legal institutes enjoying their firm position in the modern obligation regulations de lege lata, however, abstracting from the initiatives of the European tort soft law, also to the legal institutes which do not lack their current nature, even de lege ferenda. The paper addresses the legal, economic and social factors forming the character and the fundamentals of the innkeepers' liability which have been subject to specific historical circumstances and development of social relations in general as well as the verification of their justifiability within the current social relations.*

Key Words: *Tort Law; Liability for Damage; Innkeepers' Liability; Hotelkeepers' Liability; Social Factors; Harmonisation of Tort Law.*

Abstrakt: *Zodpovednostné právne vzťahy vznikajúce medzi prevádzkovateľom činnosti ubytovania a jeho hosťami, predmetom ktorých sú veci hostí vnášané do ubytovacieho zariadenia, patria i vďaka svojim hlbokým historickým koreňom regulatívnej úpravy k inštitútom majúcim svoje pevné miesto nielen v moderných obligačných úpravách de lege lata, ale, abstrahujúc od iniciatív európskeho deliktného soft law, i k právnym inštitútom, ktoré nestrácajú na aktuálnosti aj smerom de lege ferenda. Príspevok sa venuje právno-politickým, hospodárskym a sociálnym faktorom formujúcim povahu a základné východiská inštitútu zodpovednosti ubytovateľov, ktoré*

¹ Príspevok vznikol v rámci riešenia projektu APVV-14-0061 „Rozširovanie sociálnej funkcie slovenského súkromného práva pri uplatňovaní zásad európskeho práva“, zodpovedný riešiteľ doc. JUDr. Monika Jurčová, PhD.

podliehali a podliehajú konkrétnym historickým okolnostiam a vývoju spoločenských vzťahov vo všeobecnosti, ako aj verifikácii odôvodniteľnosti daných faktorov vo vzťahu k premenám spoločenských vzťahov.

KLúčové slová: *Deliktne právo; zodpovednosť za škodu; zodpovednosť ubytovateľov; zodpovednosť prevádzkovateľov hotelov; sociálne faktory; harmonizácia deliktneho práva.*

Úvod

Je paradoxom, že napriek zvyšujúcej sa intenzite a frekvencii turistických vzťahov zahŕňajúcich ubytovanie, je skutková podstata zodpovednosti ubytovateľa za škodu spôsobenú na veciach jeho hostí z pohľadu doktríny, v porovnaní s takto tematicky zameranou odbornou právnou spisbou minulého storočia a vzhľadom na exponenciálny nárast odbornej literatúry venovanej ochrane spotrebiteľa v rámci vzťahov cestovného ruchu, skôr „popoluškou“, ktorej potreba existencie je síce nepopierateľná, avšak pozornosť je jej venovaná iba v minimálnom rozsahu. Uvedená téza má všeobecnú platnosť, neobmedzujúc sa iba na určité teritórium a konkrétnu právnu úpravu. Pritom ide o tému, ktorá ponúka široké možnosti tak dogmatických, ako aj praktických úvah s presahmi do reálneho života, keďže vzťah ubytovateľa a jeho hostia je v tom najširšom ponímaní spoločenským vzťahom veľmi rôznorodým a bohatým, ktorý môže zahŕňať tak pomery a následky založené zmluvou o ubytovaní, ale aj tie, u ktorých síce takáto zmluva, respektíve aspoň účel smerujúci k jej uzavretiu, rezonuje, avšak *per se* nie je právnym dôvodom ich vzniku.

Príspevok sa v konkrétnostiach nevenuje ani prvému okruhu vzťahov, v ktorom tieto nevyhnutne vstupujú do úvah o skúmaných aspektoch povinnosti ubytovateľa nahradiť škodu, ktorá vznikla ubytovanému na veciach vnesených do ubytovacieho zariadenia, a ani druhému okruhu vzťahov vznikajúcich medzi ubytovateľom a ubytovaným (prípadne i inými, do úvahy prichádzajúcimi osobami – spoluubytované osoby), ktoré predchádzajú alebo sa formujú v nadväznosti na spôsobenie škody na veciach ubytovaného. Naopak, snaží sa ponúknuť skôr pohľad z „vtáčej perspektívy“ a poskytnúť odpoveď na otázku, aké dôvody sociálnej, hospodárskej a politickej povahy viedli ku kreovaniu samotného inštitútu zodpovednosti tých, ktorí poskytovali pocestným nocľah, a ktoré z týchto dôvodov majú svoje opodstatnenie i dnes, prípadne či k pôvodnému právno-politickému zdôvodneniu pristúpili v priebehu historických premen i iné (ďalšie) dôvody.

Historické dôvody formovania skutkovej podstaty zodpovednosti za škodu na vnesených veciach

Základná myšlienka, z ktorej právna úprava inštitútu náhrady škody na vnesených veciach vychádza, spočíva v prenesení rizika vzniku škody z poškodeného ubytovaného na osobu prevádzkujúcu ubytovacie zariadenie, a to v rozsahu, ktorý korešponduje s objektívnymi, pre ubytovaného neznámymi a neprehľadnými špecifickými faktormi prevádzkovania ubytovacieho zariadenia. Konštrukcia zodpovednosti ubytovateľa odchyľujúca sa od východiskového princípu zavinenia v deliktnej práve a založená na objektívnom princípe pričítania škody ubytovateľovi podporuje úvahu, v súlade s ktorou nie je spravodlivé, aby ubytovaný niesol riziko vzniku škody vyplývajúce z neustálej výmeny hostí a iných návštevníkov a eventuálnej nespôahlivosti hotelového personálu.²

Prvotné tendencie spájané s prísnu zodpovednosťou „hostinských“ ako konceptom pretrvávajúcim v právnych poriadkoch viac ako dvetisíc rokov³ (či už vo forme založenej výlučne na objektívnom princípe alebo vo forme založenej na kombinácii⁴ objektívneho princípu a subjektívneho princípu) možno z historického hľadiska odôvodniť predovšetkým:

- a) nepoctivosťou „hostinských“, kedy zariadenia slúžiace na prenoco- vanie hostí boli zároveň miestami, kde realizovali svoju činnosť pod- vodníci, kupliari a iné živly, pričom sa nezriedka stávalo, že „hostin-

² Bližšie pozri GITTER, W. *Gebrauchüberlassungsverträge*. Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), 1988, s. 187. ISBN 3-16-645407-1.

³ Obdobne historické pramene práva na území Čiech, Moravy a Slovenska nespájajú povinnosť „hostinského“ k náhrade škody (výlučne) s jeho zavinením. Vladimír Fajnor s Adol- fom Zátareckým pre územie Slovenska a Podkarpatskej Rusi uvádzajú, že „Podobný pomer ako pri úschove vzniká i ohľadom predmetov, ktoré si hosť priniesie do hostinca (hotelu), ho- ci ich aj neodovzdal k úschove hostinskému. Ba hostinský zodpovedný je za takéto predmety vo vyššej miere než depozitár, lebo zodpovedný je za všetku škodu, ktorá stihne veci hosťove (stratením alebo poškodením), ak nepreukáže, že ani on, ani jeho ľudia neboli v stavu škodu odvrátiť.“ Bližšie pozri FAJNOR, V. a A. ZÁTERUCKÝ. *Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi*. 2. preprac., judikatúrou siahajúcou do roku 1935 dopln. vyd. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1935, s. 276. ISBN neuve- dené. Pre české územia stanovoval Všeobecný občanský zákoník v § 970 Prijetí hosta: „Hostinští, kteří poskytují cizincům byt, odpovídají za věci, které byly vneseny od přijatých hostů, jako schovatelé, pokud neprokáží, že škoda není ani zavinená jimi nebo jejich lidmi, ani způsobena cizími osobami, které z domu odcházejí a do něho přicházejí...“. V tomto prí- pade ide o kombináciu subjektívnej zodpovednosti a objektívnej zodpovednosti, kedy „hostinský“ na princípe zavinenia zodpovedá za svoje zavinenie a zavinenie jeho ľudí a na objektívnom princípe za tretie osoby prichádzajúce a odchádzajúce z domu.

⁴ Porovnaj napríklad § 970 ods. 1 rakúskeho Občianskeho zákonníka *Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch* (nemecká skratka ABGB).

skí“ na týchto podvodoch a nespravodlivostiach participovali, prípadne voči nim nezakročili a

- b) dôkaznou núdzou hostí, ktorí, ak mali preukázať zavinenie nepoctivého „hostinského“, dostávali sa v dôsledku neznalosti vnútorných pomerov hostinskej prevádzky do veľmi nepriaznivej situácie, na vyriešenie ktorej nepostačovalo jednoduché obrátenie dôkazného bremena, ale bolo potrebné obmedziť dôkazné bremeno host'a iba na skutočnosť, že odcudzené alebo poškodené veci host'a boli „vnesené“.⁵

Historické korene inštitútu regulácie postavenia „hostinských“ vo vzťahu k veciam, ktoré si ich hostia prinášali do príbytkov, v ktorých im bol poskytovaný nocľah, siahajú až do obdobia rímskeho práva,⁶ kde „hostinským“ (rovnako ako lodníkom a prevádzkovateľom stajní) bola prétorskými ediktmi⁷ uložená bezpodmienečná a neobmedzená⁸ zodpovednosť za stratu alebo poškodenie vnesených vecí host'a. Pôvodne bola povinnosť „hostinských“ vrátiť v neporušenom stave vnesené veci ukľadaná iba v prípade, ak host'ovi prisľúbili, že „ručia za nedotknutosť“ vnesených vecí; neskorší výklad ukladal zodpovednosť „hostinským“ aj bez takéhoto predchádzajúceho výslovného prisľubu, pričom za postačujúci podklad zodpovednosti bolo považované prevzatie⁹ vecí host'a.¹⁰ Podľa Reinharda Zimmermanna „hostinský“ v skutočnosti konal ako poisťovateľ a jeho absolútna zodpovednosť zahŕňala pôvodne všetky druhy *vis maior*. Neskôr boli tieto vylúčené a zodpovednosť za vnesené veci sa ustálila vo forme obdobnej kustódii.¹¹

Prečo bola práve skupina osôb poskytujúcich dočasné prístrešie podriadená tak prísnej zodpovednosti, vysvetľujú (ako už bolo naznačené vyššie) dobové okolnosti vzniku a fungovania hostincov, ktoré boli v da-

⁵ Bližšie pozri WEISS, H. *Die rechtspolitischen Grundlagen der Gastwirtschaftung*. Würzburg: Dissertationsdruckerei und Verlag Konrad Tritsch, 1936, s. 35-36. ISBN neuvedené.

⁶ Bližšie pozri ZIMMERMANN, R. *The Law of Obligations: Roman Foundations of the Civilian Tradition*. New York: Oxford University Press, 1996, s. 514 a nasl. ISBN 978-0-19-876426-7.

⁷ Bližšie pozri ULPIÁN, Digesta 4.9.

⁸ Bližšie pozri ENNECCERUS, L. a H. LEHMANN. *Lehrbuch des bürgerlichen Rechts: Band 2: Recht der Schuldverhältnisse*. Tübingen: Mohr Siebeck, 1958, s. 553. ISBN neuvedené.

⁹ Pojem „recipere“ v texte ediktu sa už nevykladal v zmysle potreby uskutočnenia výslovného vyhlásenia „hostinského“, ale vzťahoval sa na prijatie host'a a jeho vecí.

¹⁰ Bližšie pozri WEISS, H. *Die rechtspolitischen Grundlagen der Gastwirtschaftung*. Würzburg: Dissertationsdruckerei und Verlag Konrad Tritsch, 1936, s. 8. ISBN neuvedené.

¹¹ Bližšie pozri ZIMMERMANN, R. *The Law of Obligations: Roman Foundations of the Civilian Tradition*. New York: Oxford University Press, 1996, s. 515. ISBN 978-0-19-876426-7.

nom období miestom nepoctivosti a nerestí, na ktorých sa „hostinskí“ z veľkej časti podieľali spolu so zlodejmi, lúpežníkmi a kupliarmi. Práve účelom a cieľom inštitútu *receptum nautarum, cauponum, stabulariorum* bolo ukázať „hostinským“ (rovnako ako lodníkom a prevádzkovateľom stajní), že s ich nepoctivým správaním je koniec.¹²

Rímskoprávna úprava postavenia „hostinských“ sa vo svojich podstatných črtách (i keď už menej vo svojom právno-politickom odôvodnení nepoctivosti uvedenej skupiny osôb) odzrkadlila i v kodifikáciách 17., 18. a 19. storočia, vo vzťahu ku ktorým bolo možné pozorovať určité tendencie k zmierneniu prísnej zodpovednosti „hostinských“.¹³

Medzinárodné a nadnárodné unifikačné a harmonizačné snahy

Dvadsať storočie bolo vo vzťahu k zodpovednosti osôb poskytujúcich ubytovanie iným osobám poznačené snahami o odstraňovanie nejednotnosti úpravy v právnych poriadkoch európskych krajín a hľadaním určitej formy jej zjednotenia na medzinárodnej úrovni tak, aby bola v rámci Európy v nadväznosti na rozvoj cestovného ruchu poskytnutá nielen obdobná ochrana hostí, ale i obdobný režim ubytovateľov, v rámci ktorého by im nebola ukladaná rôzna miera prísnej zodpovednosti. Na konferenciách Medzinárodnej aliancie hotelov (International Hotels Alliance, v súčasnosti Medzinárodná hotelová a reštauračná asociácia – International Hotel & Restaurant Association, anglická skratka IHRA) bol počas svetového kongresu v Berlíne v roku 1911 a v Monaku v roku 1921 schválený návrh, ktorý síce vychádzal zo zodpovednosti za náhodu, avšak prvýkrát v histórii predpokladal obmedzenie jej rozsahu na stonásobok ceny za izbu, maximálne do výšky 1 000 mariek, prípadne frankov. Predmetný návrh však zostal, čo sa jeho uvedenia do praktického života týka, nepovšimnutý. Snahy o určitú formu harmonizácie následne pokračovali v roku 1932, kedy Medzinárodná aliancia hotelov zadala Medzinárodnému inštitútu pre zjednotenie súkromného práva v Ríme UNIDROIT (ďalej len „UNIDROIT“) úlohu vypracovať návrh právneho aktu riešiaceho zodpovednosť ubytovateľov. UNIDROIT svoju úlohu splnil a predstavil návrh, ktorý vychádzal zo zásady prísnej objektívnej zodpovednosti spojenej s obmedzením rozsahu výšky náhrady škody. Na úrovni normatívnej regulácie bol však návrh reflektovaný iba v Anglicku („Hotel Proprietors Act“ zo dňa 2. augusta 1956).

¹² Bližšie pozri ULPIÁN, Digesta 4.9.3.1.

¹³ Bližšie pozri WEISS, H. *Die rechtspolitischen Grundlagen der Gastwirtschaftung*. Würzburg: Dissertationsdruckerei und Verlag Konrad Triltsch, 1936, s. 8. ISBN neuvedené.

Práce na zjednotení úpravy niektorých aspektov cestovného práva, ktoré započal UNIDROIT, pokračovali v roku 1957 na pôde Rady Európy, kde došlo v roku 1962 ku prijatiu Dohovoru o zodpovednosti ubytovateľa za veci vnesené jeho hosťami (ďalej len „Dohovor“).¹⁴ Dohovor mal predstavovať minimálny štandard úpravy predmetnej otázky v právnych poriadkoch zmluvných štátov a pretavením jeho zásad a východísk do vnútroštátnych právnych poriadkov zmluvných štátov mala byť zaručená harmonizácia minimálnych štandardov ochrany pri cezhraničnom cestovnom ruchu.

Slovenská republika ani Česká republika (na rozdiel napríklad od Nemecka, Francúzska, Belgicka, Talianska, Poľska či Veľkej Británie) uvedený Dohovor neratifikovali, a ani nepodpísali; nie sú ním teda viazané. Napriek tomu však zmeny, ktorými v novom českom Občianskom zákonníku¹⁵ prešla právna úprava náhrady škody na vnesených veciach, majú svoj myšlienkový základ práve v Dohovore, ktorého ratifikácia zo strany Nemecka v roku 1966 bola podnetom pre novelizáciu ustanovení §§ 701 až 703 (časť Gastwirthshaftung) nemeckého Občianskeho zákonníka (Bürgerliches Gesetzbuch, nemecká skratka BGB, ďalej len „BGB“), pričom novelizované, a zároveň doteraz účinné znenie BGB sa stalo v Zákone č. 89/2012 Sb. Občianský zákoník inšpiračným zdrojom zmeny a doplnenia úpravy náhrady škody spôsobenej na vnesených veciach. Obdobne v prípade Estónska, ktoré Dohovor neratifikovalo, a ani nepodpísalo, má právna úprava predmetnej problematiky v estónskom Obligačnom zákone¹⁶ myšlienkový základ niektorých inštitútov práve v Dohovore (i keď je potrebné pripustiť, že Dohovor pravdepodobne nebol pri kreovaní príslušných ustanovení estónskeho Obligačného zákona primárnym zdrojom; týmto bola právna úprava nemeckého BGB). V neposlednom rade i práve prebiehajúce práce na reforme slovenského záväzkového práva čerpali vo vzťahu ku koncepčným zmenám úpravy zodpovednosti prevádzkovateľa ubytovacích zariadení za škodu na veciach

¹⁴ Bližšie pozri *Convention on the Liability of Hotel-keepers concerning the Property of Their Guests* [1967-02-15] [online]. 2018 [cit. 2018-05-18]. Dostupné na: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/041>.

¹⁵ Bližšie pozri *Zákon č. 89/2012 Sb. Občianský zákoník*.

¹⁶ Bližšie pozri *Võlaõigusseadus*, vastu võetud 26. 09. 2001, RT I 2001, 81, 487, jõustumine 01. 07. 2002. *Law of Obligations Act* [2002-07-01] [online]. 2018 [cit. 2018-05-18]. Dostupné na: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/506112013011/consolide>.

vnesených ich hosťami zo základných myšlienok Dohovoru, realizovaných v minulom storočí v právnej úprave BGB.¹⁷

Na úrovni európskeho práva možno v súčasnosti vo vzťahu k určitej miere harmonizácie, prípadne unifikácie právnej úpravy zodpovednosti za škodu na vnesených veciach identifikovať výlučne aktivity v rámci európskeho *soft law*, v rámci ktorých je uvedená skutková podstata súčasťou širšieho rámca akademickej aktivity Návrhu spoločného referenčného rámca (Draft Common Frame of Reference, anglická skratka DCFR), ktorý obsahuje výslovnú úpravu zodpovednosti hotelov za veci ich hostí v knihe IV (upravujúcej pomenované zmluvné typy a práva a povinnosti z nich vyplývajúce), v časti C venovanej službám (Services), v kapitole 5 obsahujúcej právnu úpravu úschovy (Storage).¹⁸ Už z označenia jednotlivých častí Návrhu spoločného referenčného rámca, v rámci ktorých je úprava zodpovednosti ubytovacích zariadení z hľadiska systematického začlenenia zaradená, možno konštatovať, že Návrh spoločného referenčného rámca zvolil model, kde pravidlá upravujúce zodpovednosť ubytovateľov nadväzujú na právnu úpravu zmluvy o úschove,¹⁹ a nie sú teda súčasťou deliktprávných úprav v rámci ich ponímania *stricto sensu*.

Princípy európskeho deliktneho práva (Principles of European Tort Law, anglická skratka PETL) ako ďalší z akademických projektov európskeho deliktneho *soft law* výslovnú úpravu skutkovej podstaty zodpovednosti za škodu prevádzkovateľa ubytovania neupravujú. Dôvodom však nie je presvedčenie o nepotrebnosti danej skutkovej podstaty v modelovej úprave Princípov európskeho deliktneho práva, ale práve samotný koncept zodpovednosti nezaloženej na zavinení, v rámci ktorého sa upustilo od metódy (doposiaľ aplikovanej v mnohých právnych poriadkoch) spočívajúcej v jednotlivých konkrétnych pravidlách upravujúcich

¹⁷ Ustanovenia § 701 a nasl. BGB prešli zásadnými koncepčnými zmenami v šesťdesiatych rokoch minulého storočia ako dôsledok ratifikácie Dohovoru Rady Európy o zodpovednosti ubytovateľa za veci vnesené jeho hosťami. Štáty, ktoré sa stali zmluvnými stranami uvedeného dohovoru, boli povinné zosúladiť svoje právne poriadky s úpravou dohovoru, čím dochádzalo k určitej miere harmonizácie úpravy postavenia ubytovateľa vo vzťahu ku vneseným veciam hostí.

¹⁸ Bližšie k úprave, vrátane komentára a komparatívnych poznámok pozri BARENDRECHT, M. et al. *Service Contracts (PEL SC): Principles of European Law*. New York: Oxford University Press, 2007, s. 599 a nasl. ISBN 978-3-7272-1801-9.

¹⁹ Obdobný model je typický napríklad pre rakúsky Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch, nemecký Bürgerliches Gesetzbuch, holandský Burgerlijk Wetboek, španielsky Código Civil pod rubrikou nevyhnutnej úschovy, estónsky Obligačný zákon, francúzsky Code civil a iné.

určitý zvýšený zdroj nebezpečenstva vzniku škody. Uvedený kazuistický systém objektívnej zodpovednosti bol v Princípoch európskeho deliktneho práva nahradený generálne platným pravidlom odvíjajúcim sa od charakteru nebezpečenstva predstavovaného vykonávanou činnosťou a vyplývajúceho z tejto činnosti. Vysoká miera nebezpečenstva je v Princípoch európskeho deliktneho práva naviazaná na koncept mimoriadne nebezpečnej činnosti (abnormally dangerous activity), čím do značnej miery ohraničuje rozsah jeho použitia. Úzka formulácia daného ustanovenia limitujúca jeho aplikovateľnosť na „mimoriadne“ nebezpečné činnosti je do určitej miery modifikovaná možnosťou národných právnych poriadkov ustanoviť ďalšie prípady zodpovednosti bez zavinenia pre nebezpečné činnosti nedosahujúce stupeň mimoriadne nebezpečnej činnosti,²⁰ medzi ktoré možno zaradiť aj skutkovú podstatu zodpovednosti za vnesené veci.

Odôvodnenie normatívneho pretrvania zodpovednosti ubytovateľa za vnesené veci hostí v súčasnosti

Pôvodný účel, k naplneniu ktorého smerovala prísna zodpovednosť „hostinských“, spočívajúci vo vyvažovaní ich nepoctivého a nespoľahlivého správania sa vo vzťahu k hostom a ich veciam, je v súčasnosti prekonaný a pre takéto odôvodnenie nepoužiteľný. Naopak, druhý z dôvodov, snažiaci sa zabrániť dôkaznej núdzi hosta, má svoje opodstatnenie v rámci vymedzenia povahy zodpovednosti ubytovateľa i v súčasnosti.

Východiskom je úvaha, podľa ktorej ak by zodpovednosť ubytovateľa bola koncipovaná na princípe zavinenia, znamenalo by to, že uplatňovaním všeobecných pravidiel dokazovania by sa poškodený väčšinou dostal do stavu dôkaznej núdze pri preukazovaní predpokladov vzniku zodpovednosti (problém tzv. *probatio diabolica*), a to i napriek tomu, že zavinenie vo forme nedbanlivosti sa napríklad v slovenskom i českom práve prezumuje a poškodený nie je povinný ho preukazovať. Ubytovateľ by sa v takomto prípade zbavil zodpovednosti poukázaním na skutočnosť, že dodržal mieru starostlivosti, ktorú bolo od neho možné požadovať. V prípade, ak je ubytovacia prevádzka riadne organizovaná, ubytovateľovi sa to preukázať obvykle podarí aj z dôvodu, že v konečnom dôsledku je práve ubytovateľ ako prevádzkovateľ a poskytovateľ ubytovacej činnosti osobou, ktorá má neobmedzený prístup do interných pracovných, organizačných a hierarchických štruktúr prevádzky. Ak by v takejto situácii

²⁰ Bližšie pozri článok 5:102 ods. 1 *Princípov európskeho deliktneho práva*.

chcel poškodený vyvrátiť dôkazy ubytovateľa, vyžadovalo by si to ďalšie poznatky podložené dôkaznými prostriedkami, znalosť ktorých je značne sťažená neznalosťou konkrétností danej prevádzky, personálu a pracovných postupov, ako aj vnútornej organizácie prevádzky (rozdelenie pracovných činností, ich kontrolné mechanizmy a podobne).

Samozrejme, stav dôkaznej núdze ubytovaného nie je jediným relevantným faktorom, ktorý vedie k preferencii zodpovednosti nezaloženej na zavinení; do úvahy vstupujú i ďalšie významné faktory vyplývajúce z charakteru poskytovania ubytovacích služieb.²¹

Jedným z takýchto faktorov, odvíjajúcim sa od teórie rizika v jeho najširšom ponímaní, je identifikácia a následné posúdenie (miery) nebezpečenstva, ktoré veciam vneseným do ubytovacieho zariadenia hrozí, a v nadväznosti na to určenie zdroja, z ktorého takéto nebezpečenstvo pramení. V danom kontexte odborná literatúra primárne uvádza nebezpečenstvo tzv. otvoreného domu (Gefahr des offenen Hauses),²² t.j. nebezpečenstvo voľného prístupu do ubytovacej prevádzky charakterizované neustále sa meniacim okruhom osôb prichádzajúcich do ubytovacieho zariadenia a z neho odchádzajúcich, bez toho, aby bolo možné príchody a odchody hostí (najmä v ubytovacích zariadeniach väčšieho rozsahu) účinnnejším spôsobom kontrolovať, respektíve kontrola takýchto osôb je obmedzená v menšej či väčšej miere iba na určitú mieru formality.

Ďalším z „tradične“ uvádzaných zdrojov potenciálneho nebezpečenstva sú osoby, ktoré v prevádzke pracujú a ktoré sú vo vzťahu k hosťom neznámymi osobami, na voľbu ktorých nemali hostia žiadny vplyv, napriek tomu však majú z titulu svojho pracovného zaradenia, prípadne z titulu výkonu svojej pracovnej činnosti uľahčený, respektíve voľný prístup k veciam hostí v priestoroch, ktoré hostia využívajú.

Otvorenosť prevádzky väčšiemu počtu osôb a zjednodušený prístup vzájomne neznámych ľudí k veciam nachádzajúcim sa v priestoroch ubytovacieho zariadenia predstavujú typické riziká spojené s ubytovacou

²¹ K tomu bližšie pozri napríklad KLANG, H. a F. GSCHNITZER. *Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch: Band IV/1*. 2. Aufl. Wien: Verlag der Österreichischen Staatsdruckerei, 1968, s. 660. ISBN neuvedené.

²² Bližšie pozri KOZIOL, H. *Österreichisches Haftpflichtrecht: Band II: Besonderer Teil*. Wien: Manz Verlag, 1984, s. 367-368. ISBN 978-3-214-04685-9; a WEBER, W. *Reform der Gastwirtschaftung*. Freiburg: Rota-Druck Johannes Krause Buchbinderei, 1964, s. 21. ISBN neuvedené.

prevádzkou, ktoré by podľa teórie ovládania rizika (Risikobeherrschung) mali byť objektívne pričítané tomu, kto je vzhľadom na skutočnosť, že riziko pochádza z jeho sféry pôsobnosti, spôsobilý ho ovládať a kontrolovať.²³ V konečnom dôsledku je to vždy ubytovateľ, ktorý svoju prevádzku sprístupnil väčšiemu počtu osôb a charakter ktorej „núti“ jej návštevníkov ku vneseniu vecí, pričom ubytovateľ je subjektom, ktorému sú dostupné väčšie možnosti minimalizovať realizáciu rizík spojených s prevádzkou ubytovania. Vďaka prevažujúcej dispozičnej možnosti s rizikom na strane ubytovateľa sa ubytovateľ nachádza k danému riziku „bližšie“ ako hosť (v zmysle dostupných prostriedkov jeho eliminácie alebo minimalizácie), a teda i pravdepodobnosť vzniku škody z realizácie uvedeného rizika je vo vyššej miere ovplyvniteľná skôr ubytovateľom ako ubytovaným. Z uvedeného dôvodu, ak je určitá pravdepodobnosť vzniku škody „priraditeľná“ v prevažujúcej miere do sféry jednej strany, javí sa ako spravodlivé tejto strane pričítať aj škodu, ktorá sa v rámci predmetnej pravdepodobnosti realizovala.²⁴

Okrem toho, v súlade s teóriou čerpania úžitkov z rizika (Risikonutzniessung) je ubytovateľ subjektom, ktorý z rizika, ktoré vytvára, v porovnaní s hosťom s vyššou (prevažujúcou) mierou profituje (i keď je zrejmé, že z určitého hľadiska profitujú zo služieb ubytovacej prevádzky obe strany, t.j. ubytovateľ aj ubytovaný), preto by mal tiež prevziať zväščenú mieru zodpovednosti.

Nezanedbateľným pri uložení sprísnenej zodpovednosti je i moment prevencie, kedy je v súlade s ekonomickou teóriou deliktneho práva v niektorých prípadoch rizikových prevádzok výhodnejšie uložiť sprísnenú zodpovednosť, aby bol prevádzkovateľ motivovaný k plneniu povinnosti starostlivosti a aby zabezpečil včas dostačujúce kontrolné a ochranné mechanizmy na zabránenie vzniku škody.

Rovnako do hodnotiacich úvah o povahe zodpovednosti ubytovateľa vstupuje i ochrana oprávnených očakávaní hostí. Hosť si síce dokáže na základe určitých vonkajších znakov a indícií (označenie ubytovacieho zariadenia, jeho kategorizácia podľa „hviezdičky“, fotografie, prípadne prehliadka vnútorných a vonkajších priestorov) vybrať ubytovacie zariadenie, avšak detaily organizácie prevádzky mu ostávajú skryté, a tak nemô-

²³ Bližšie pozri SCHÄFER, H. B. a C. OTT. *Lehrbuch der ökonomischen Analyse des Zivilrechts*. 1. Aufl. Berlin; Heidelberg; New York: Springer, 1986, s. 152. ISBN 978-3-540-16840-9.

²⁴ Bližšie pozri ESSER, J. a H. L. WEYERS. *Schuldrecht: Band II: Besonderer Teil*. 7. Aufl. Heidelberg: C. F. Müller Juristischer Verlag, 1991, s. 537. ISBN 978-3-8114-6090-4.

že dostatočne posúdiť riziká viažuce sa na prevádzku, pričom ich nedokáže, na rozdiel od situácie, ak by sa nachádzal doma, vo väčšine prípadov ani ovplyvniť. Host' nemôže (a ani to nemožno v konečnom dôsledku od neho požadovať) permanentne vykonávať dohľad nad vecami, ktoré boli vnesené,²⁵ a musí sa v tomto smere spoliehať na ubytovateľa, na ktorého prijatím host'a na ubytovanie prechádza starostlivosť o ním vnesené veci, obsahom ktorej je prijatie takých opatrení a zabezpečenie takých zariadení, úlohou ktorých je zabrániť vzniku škody.

Osoba využívajúca služby ubytovania je teda odkázaná v tomto ohľade na ubytovateľa, od ktorého môže očakávať určitý štandard starostlivosti, pričom práve tieto očakávania ubytovaného odôvodňujú uloženie sprísnenej zodpovednosti v prípade, ak neboli naplnené. Ako uvádza Christian von Bar, ten, kto sprístupňuje iným určitú prevádzku, zároveň „predstiera“, že užívanie tejto prevádzky je bezrizikové. Navodzovaním uvedeného dojmu znižuje vlastnú mieru starostlivosti dotknutého okruhu užívateľov služieb takejto prevádzky,²⁶ v dôsledku čoho intenzita sociálneho kontaktu a z toho vyplývajúca dôvera, že prevádzkovateľ prevezme bezpečnostné opatrenia namiesto osoby využívajúcej danú službu,²⁷ odôvodňujú v tomto prípade prísnejšiu zodpovednosť,²⁸ keďže v prípade vzniku škody bola dôvera narušená a sprísnená zodpovednosť slúži ako akýsi kompenzačný prvok za narušenie dôvery.

Záver

Povinnosť ubytovateľa k náhrade škody na veciach vnesených ubytovanými osobami alebo pre ne do ubytovacieho zariadenia je už od čias rímskeho práva formovaná ako sprísnená zodpovednosť, nezaložená na zavinení.²⁹ I keď predpoklady pre jej vznik, rovnako ako právno-politické, hospodárske a sociálne faktory formujúce jej povahu a obsah, podliehali

²⁵ Bližšie pozri HERZOG, M. *Die Haftung des Gastwirts für eingebrachte Sachen des Gasts nach §§ 701 – 703 des Deutschen Bürgerlichen Gesetzbuchs*. Frankfurt am Main; Berlin; Bern; New York; Paris; Wien: Peter Lang, 1999, s. 32. ISBN 978-3-631-33468-3.

²⁶ Bližšie pozri Von BAR, Ch. *Verkehrspflichten: Richterliche Gefahrsteuerungsgebote im deutschen Deliktsrecht*. Köln; Berlin; Bonn; München: Heymanns, 1980, s. 112 a nasl. ISBN 978-3-452-18813-7.

²⁷ Samozrejme, nie v rozsahu, v ktorom je potrebné mieru starostlivosti zachovať u poškodeného (napríklad vo vzťahu k bežným životným rizikám).

²⁸ Bližšie pozri GERNHUBER, J. *Bürgerliches Recht: Ein systematisches Repetitorium für Fortgeschrittene*. 3. Aufl. München: C. H. Beck, 1991, s. 381 a nasl. ISBN 978-3-406-34909-6.

²⁹ Prípadne sa v rámci historického vývoja vyskytovali vo vzťahu k uvedenej skutkovej podstate i kombinované formy zodpovednosti založenej na subjektívnom prvku zavinenia a objektívnom prvku pričítania škody ubytovateľovi.

historickým okolnostiam a vývoju spoločenských vzťahov vo všeobecnosti, reminiscencie rímskoprávných základov zodpovednosti z *receptum nautarum*, *cauponum*, *stabulariorum* ostávajú zachované, vrátane všeobecného právno-politického východiska osobitnej sprísnenej úpravy, ktoré spočíva v sociálnom aspekte ochrany hostí pred typickými nebezpečenstvami prevádzky, ktorú ubytovateľ organizuje, kontroluje, a zároveň za ňu nesie zodpovednosť.

Zvýšené riziko vytvárajú predovšetkým voľná prístupnosť ubytovacích zariadení väčšiemu počtu osôb, prístup pracovníkov ubytovateľa do miest, v ktorých hosť umiestňuje svoje veci, dispozícia ubytovateľa a jeho pracovníkov s kľúčmi od takýchto priestorov a podobne. Nezanedbateľným faktorom rozsahu rizika, ktorému je hosť vystavený, je i skutočnosť, že v ubytovacej prevádzke (na rozdiel od iných prevádzok a miest, v ktorých rovnako môžu byť veci vystavené zvýšenému riziku) nemôže mať ubytovaný hosť objektívne svoje veci pod neustálym dohľadom, a je teda odkázaný v tomto smere na starostlivosť ubytovateľa, určitú mieru ktorej môže rozumne očakávať. Ubytovateľ síce nemôže nebezpečenstvo vzniku škody na veciach ubytovaného úplne vylúčiť, ale môže ho dodržiavaním očakávaného štandardu starostlivosti redukovat'.

Napriek existencii takýchto rizík spojených s prevádzkou ubytovacieho zariadenia by však podľa Wolfganga Fikentschera nemal byť z doktrinálneho hľadiska kladený dôraz na skutočnosť „nebezpečnosti ubytovacieho zariadenia“; skôr by bolo žiaduce uvedené skutočnosti ponímať ako okolnosti odôvodňujúce zodpovedajúce rozdelenie rizika³⁰ medzi ubytovateľa a jeho hosťa. I keď z dogmatických dôvodov sa presvedčivejším zdá byť argument o zákonom pričítaní rizika, keďže východiskovým predpokladom je podmienka vzniku škody na veciach, ktoré majú status veci vnesenej, a nie podmienka vzniku škody ako následku realizácie určitého nebezpečenstva prevádzky,³¹ praktický význam riešenia absencie. Účel, ku ktorému daný zodpovednostný režim smeruje, je prenesenie rizika vzniku škody z poškodeného hosťa na ubytovateľa v tom rozsahu, v ktorom je vznik škody spojený s osobitosťami prevádzkovania ubyto-

³⁰ Bližšie pozri FIKENTSCHER, W. *Schuldrecht*. 8. Aufl. Berlin: De Gruyter Recht, 1992. 891 s. ISBN 3-11-013191-9.

³¹ Bližšie pozri KOCH, P. Zur Neuregelung der Gastwirthschaftung. *Versicherungsrecht*. 1966, č. 1, s. 709. ISSN neuvedené; a HENSSLER, M. Einbringung von Sachen bei Gastwirten. In: *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch: Band 4: Schuldrecht: Besonderer Teil II: §§ 611 – 704*. 5. Aufl. München: C. H. Beck, 2009, s. 2758. ISBN 978-3-406-54844-4.

vacieho zariadenia, na ktoré ubytovaný hosť nemá (respektíve má iba minimálny) dosah.

Zoznam bibliografických odkazov

- BARENDRECHT, M. et al. *Service Contracts (PEL SC): Principles of European Law*. New York: Oxford University Press, 2007. 1093 s. ISBN 978-3-7272-1801-9.
- ENNECCERUS, L. a H. LEHMANN. *Lehrbuch des bürgerlichen Rechts: Band 2: Recht der Schuldverhältnisse*. Tübingen: Mohr Siebeck, 1958. 1052 s. ISBN neuvedené.
- ESSER, J. a H. L. WEYERS. *Schuldrecht: Band II: Besonderer Teil*. 7. Aufl. Heidelberg: C. F. Müller Juristischer Verlag, 1991. 703 s. ISBN 978-3-8114-6090-4.
- FAJNOR, V. a A. ZÁTERUCKÝ. *Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi*. 2. preprac., judikatúrou siahajúcou do roku 1935 dopln. vyd. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1935. 601 s. ISBN neuvedené.
- FIKENTSCHER, W. *Schuldrecht*. 8. Aufl. Berlin: De Gruyter Recht, 1992. 891 s. ISBN 3-11-013191-9.
- GERNHUBER, J. *Bürgerliches Recht: Ein systematisches Repetitorium für Fortgeschrittene*. 3. Aufl. München: C. H. Beck, 1991. 525 s. ISBN 978-3-406-34909-6.
- GITTER, W. *Gebrauchsüberlassungsverträge*. Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), 1988. 551 s. ISBN 3-16-645407-1.
- HENSSLER, M. Einbringung von Sachen bei Gastwirten. In: *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch: Band 4: Schuldrecht: Besonderer Teil II: §§ 611 – 704*. 5. Aufl. München: C. H. Beck, 2009. 2830 s. ISBN 978-3-406-54844-4.
- HERZOG, M. *Die Haftung des Gastwirts für eingebrachte Sachen des Gasts nach §§ 701 – 703 des Deutschen Bürgerlichen Gesetzbuchs*. Frankfurt am Main; Berlin; Bern; New York; Paris; Wien: Peter Lang, 1999. 208 s. ISBN 978-3-631-33468-3.
- KLANG, H. a F. GSCHNITZER. *Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch: Band IV/1*. 2. Aufl. Wien: Verlag der Österreichischen Staatsdruckerei, 1968. 860 s. ISBN neuvedené.

- KOCH, P. Zur Neuregelung der Gastwirthschaftung. *Versicherungsrecht*. 1966, s. 707-715. ISSN neuvedené.
- KOZIOL, H. *Österreichisches Haftpflichtrecht: Band II: Besonderer Teil*. Wien: Manz Verlag, 1984. 608 s. ISBN 978-3-214-04685-9.
- SCHÄFER, H. B. a C. OTT. *Lehrbuch der ökonomischen Analyse des Zivilrechts*. 1. Aufl. Berlin; Heidelberg; New York: Springer, 1986. 367 s. ISBN 978-3-540-16840-9.
- Von BAR, Ch. *Verkehrspflichten: Richterliche Gefahrsteuerungsgebote im deutschen Deliktsrecht*. Köln; Berlin; Bonn; München: Heymanns, 1980. 326 s. ISBN 978-3-452-18813-7.
- WEBER, W. *Reform der Gastwirthschaftung*. Freiburg: Rota-Druck Johannes Krause Buchbinderei, 1964. 107 s. ISBN neuvedené.
- WEISS, H. *Die rechtspolitischen Grundlagen der Gastwirthschaftung*. Würzburg: Dissertationsdruckerei und Verlag Konrad Triltsch, 1936. 54 s. ISBN neuvedené.
- ZIMMERMANN, R. *The Law of Obligations: Roman Foundations of the Civilian Tradition*. New York: Oxford University Press, 1996. 1312 s. ISBN 978-0-19-876426-7.

Doc. JUDr. Marianna Novotná, PhD.

Právnická fakulta
Trnavská univerzita v Trnave
Kollárova 10
917 01 Trnava
Slovenská republika
marianna.novotna@gmail.com